

A KÖZIGAZGATÁSI REFORM.

Jó KÖZIGAZGATÁSI rendszer megteremtése, jó közigazgatási törvények megalkotása világszerte általában nehezebb feladat, mint magán- vagy büntetőjogi (anyagi vagy alaki) jó törvények meghozatala.

Ennek a különbségnek oka egyebek közt abban rejlik, hogy a közigazgatásnál, illetőleg az erre vonatkozó közvélemény kialakulásánál a különböző államok és nemzetek sajátlagos egyénisége, a történelmi fejlődés, a hagyomány, a mindenkori politika sokkal több befolyást gyakorol, mint az igazságszolgáltatás mezején.

Például a magánjog egyes részeit vagy az egész polgári perrendtartást kodifikálni, sőt talán még az egész büntetőködeket is megalkotni azért könnyebb, mert e téren többnyire már járt úton haladhatunk; mert itt bizonyos mértékben régóta, évszázadok, sőt néha már évezredek óta elfogadott, részben tudományosan is leszűrt alapvető igazságokkal, újabban már nemzetközileg is elfogadott olyan általános tételekkel találkozunk, amelyek érvényesítése elől egyetlen kultúráltam sem zárkozhatok el mereven.

Egészen más a helyzet a közigazgatásnál. Ennek nincs olyan hosszú történelmi múltja, mint az igazságszolgáltatásnak. Itt nincsenek olyan, már a római jogban megörögzített tételek, melyek általános népszerűségre számíthatnának. Ahány ország, annyi fajta közigazgatás; el sem képzelhető két állam, amelyeknek teljesen azonos közigazgatási berendezkedése lehetne. A közigazgatás, mint tudomány, egészen újabb keletű; régebben inkább csak gyakorlati ügyességnek, természetes józan ésszel ellátható foglalkozásnak tekintették. Csak legújabban sikerült a tudománynak, a nemzetközi sűrűbb érintkezésnek, elméleti és gyakorlati irányú szakkongresszusoknak a közigazgatás terén is némely alapvető igazságokat leszögezni, általános elfogadásra megérlelni.

És ha a megfelelő közigazgatási kodifikálás általában véve nehéz: kétszeresen nehéz volt ez mindig a régi Nagy-Magyarországban, és nem vált sokkal könnyebbé a mai Csonka-Magyarországban sem.

Ennek is megvan — a magyar történelmi jogfejlődésre gondolva — a maga természetes oka.

Magyarországon 1848 előtt, az ősi vármegyei szervezet klasszikus korszakában, tulajdonképp annyi közigazgatási egység, következésképp annyi fajta közigazgatás volt, ahány vármegye. A vármegyének, mint az alkotmány védbástyájának kiemelkedő politikai jelentősége nemcsak történelmi tény, de egyúttal nemzetpolitikai komoly szükségesség is volt. A 48-as törvényhozás nem vonta le, mert időhiány miatt nem is

vonhatta le a nagy politikai átalakulásnak: a felelős kormány inau gurálásával kapcsolatos parlamentarizmusnak logikai következményei, ami később — 67-től kezdve jóformán napjainkig — sok félreértésnek, eszmezavarnak és nem mindig gyümölcsöző küzdelmeknek vált kútforrásává. így történt, hogy a vármegyék alkotmányjogi hivatása a lényegesen változott viszonyok közepett is lényegileg csorbítatlanul maradt. így történt, hogy a vármegye a maga kiemelkedő rendeltetését és jelentőségét — még akkor is, amikor már erre a magyar felelős kormány és a parlamentarizmus korszakában nem volt, de legalább is kevésbé volt, vagy nem mindig volt komoly szükség, — továbbra is és majdnem állandóan a politikai szerepben látta. így történt, hogy a municípiumokban, különösen a vármegyékben — az örökös alkotmányjogi küzdelmek közepett — a tulajdonképpeni és elsődleges feladatok: az önkormányzati ügyek megfddó általános érdeklődésre nem találtak. így történt, hogy a korszellemmel karöltve folyton fejlődő, súlyban, jelentőségben folyton fokozódó kulturális, közgazdasági és szociális kérdések a vármegyékben kellő megértést és figyelmet kdteni nem tudtak s elsősorban a tisztviselőválasztásban, az országos ügyékkd foglalkozásban merült ki a közérdeklődés. így történt, hogy az ekként nem elég reálsan felfogott autonómiának minden legkisebb, néha még képzdt sérelme is képes volt időnkint lázba hozni, rémlátóvá tenni a magyar közélet szereplőinek egy jelentékeny részét; képes volt nemcsak az igazi, de gyakran még a nem létező veszélyekkel szemben való védekezést is nemzeti becsület kérdésévé tenni.

Ezt a mentalitást és idegességet a hagyományokhoz való tisztdetreméltó ragaszkodáson felül bizonyára még az 1867-án megnyílt új közjogi helyzet, a valóságban inkább reál-, mint perszonalúniót jelentő dualizmus, a monarchia másik államával való szoros kapcsolatunk természete is mindig felszínen tartotta, a bizalmatlanság lappangó tüzét egy-egy áldatlan incidens újból és újból lángra lobbantotta.

Lélektanilag egészen érthető tehát, ha nálunk a közigazgatási státuskvónak minden legkisebb megbotyátása, minden komolyabb közigazgatási reform a rendesnél több nehézségbe ütközött. A mai nemzedék már egészen elfelejtette azt, hogy mindjárt az alkotmány hdyreállítása után (1869-ben) az igazságszolgáltatásnak a közigazgatástól elkülönítése, az alsófokú kir. bíróságok szervezése, a régi jó táblabírák helyébe életfogytig kinevezett szakbírók beállítása, vagyis az ősi vármegyei önkormányzat egy tekintélyes részének az állam részére igénybevétele: annak idején mennyi küzdelmet, aggodalmat, keserúséget váltott ki. Pedig ma már vajjon ki kívánná — a jobbiztonság és pártatlan igazságszolgáltatás megingathatlan alapját alkotó — kir. bíróság rendszerét visszacsinálni; ki kívánná a pallosjogot a vármegyének visszaadni?

Arra már inkább emlékezünk, hogy a kir. csendőrség, majd előbb Budapesten, később a vidéki városokban is államrendőrség szervezése, a vármegyei közigazgatási szolgálat egyik vagy másik ágzatának megreformálása, így például 1902 évben a vármegyei pénztári és számvévségi szolgálat államosítása milyen sok akadály leküzdésével sikerült!

A legtöbb és legkomolyabb nehézséggel azonban mindmáig az

egész közigazgatásnak (vármegyei, városi és községi közigazgatásnak) korszerű és egyetemes reformálása találkozott. Pedig egy hosszú emberöltő óta minden közigazgatási ember, sőt az egész számottevő közvélemény is mindjobban érzi a gyökeres revízió, az általános reform szükségét. Hiszen az immár egymilliós világvárossá felnőtt Budapest közigazgatási életét ma is a régi kisvárosias Pest és Buda egyesítésékor meghozott 1872 évi törvény; a többi (vármegyei és városi) törvényhatóság és a községek életét az 1886 évi, sokban immár elavult törvények; a köztisztviselők minősítését az 1883 évi nemcsak elavult, de a maga teljességében végre sem hajtott törvény szabályozták. Az egész vonalon 40—50 esztendőes megkopott törvények egész sorozata, megannyi Procrusteságy jellemzi a magyar közigazgatást akkor, amikor a világ éppen ez időszakban olyan rohamosan haladt, és amikor az életszükségletek, az igények, a követelmények nálunk is faluban, vármegyében, kis- és nagyvárosban olyan feltartóztatlan rohamossággal növekedtek. A legégetőbb szükségleteket néhány parciális törvény igyekezett lehetőleg kielégíteni. Így az 1901 évi egyszerűsítési törvény a közigazgatási eljárást — az egyszerűsítésen felül — egységesíteni és modernizálni törekedett. Az 1912 évi városfejlesztési törvény a törvényhatósági és rendezett tanácsú városok életképességét kívánta fokozni. Végül legutóbb az 1927 évi törvényhozás az önkormányzati testületek háztartásának hatályosabb ellenőrzésével próbálta a közérdek védelmét előmozdítani.

Mindezek a jóakarató kísérletek csakis palliatív hatásúak lehetnek s a gyökeres javulást mindenki a közigazgatás egész területére kiterjedő általános reformoktól várta és várja. Ez a várakozás némileg megbosszulta magát. Az egyetemes nagy reformok megalkotása évtizedeken át meddő remény maradt; de megvalósításukra számítva, mindeddig elmulasztottuk azokat a behatóbb, részletreformokat is, amelyek létrehozásának közjogi és hangulatbeli akadályok nem állottak útjába.

Az egyetemes reformok útját pedig mindmáig csupán emlékeztető határkövek vagy csonka torzók szegélyezik.

Egy darabig azon vitakoztunk, hogy a közigazgatási reform kiépítését vajjon felülről vagy alulról: a vármegyével vagy a községgel kezdjük-e? Mintha bizony non az lenne az egyedül helyes megoldás, hogy a közigazgatási reformok megalkotója kész legyen az egész épület tervezetével s a már meglévő általános alaptervekhez képest, ezek keretébe beilleszkedően dolgozza ki apróra az egyes részleteket! Ha egyszer tisztában vagyunk az alapelvekkel, a végcélal, a közigazgatás egész nagy épületének elgondolásával: akkor teljesen közömbös, hogy melyik részt veszem előbb elő és viszem megoldásra. Természetesen az volna a legideálisabb, ha egyszerre lenne készen és egyszerre kerülhetne benyújtásra — akárcsak egy magánjogi egységes kódex — az összes közigazgatási reformokat felölelő mind az öt vagy hat törvényjavaslat és ha ekként az egész anyag ismeretében kezdene hozzá a törvényhozás a javaslatoknak egymásután tárgyalásához. De mivel ez technikailag alig lehető: be kell érünk azzal a relatíve jó megoldással, hogy az egységes általános terv ismeretében egyik, bármelyik rész megragadásával kezdjük meg valahára az alkotó munkát.

De a „sorrend“ kérdésénél komolyabb akadály is támadt, melyet a reformtörekvések útjából kitolni mindeddig nem sikerült. Ez pedig az önkormányzati tisztviselők alkalmazásának kérdése, ami egymással kibékülni nem tudó két ellentétes táborba sorakoztatta az embereket. Pedig a tisztviselők választása vagy kinevezése tulajdonképp még az önkormányzat szempontjából sem elsőrangú, vagy döntő kérdés; mert elképzelhető, sőt tényleg van is a külföldön erős önkormányzat kinevezett tisztviselőkkel — s mint éppen a magyar példa igazolja — van választási rendszer nem eléggé erőteljes és nem eléggé tartalmas önkormányzattal.

Akárhogy álljon is elvileg vagy gyakorlatilag a dolog: tény az, hogy különösen Grünwald Béla hatalmas agitációjának hatásaként a múlt század végeidé Magyarországon nemcsak a politikusok, a sajtó, a szakirodalom, de maga a közvetlenül érdekelt önkormányzati tisztviselői kar, sőt még a törvényhatósági közélet, egyszóval az egész közvélemény körében is mindjobban szaporodott az „államosítási“, helyesebben „kinevezési rendszer“ harcosainak tábora. Egy jó emberöltővel ezelőtt annyi dőnyét hangoztattuk — szakszerűség, megbízhatóság, pártatlanság, jogbiztonság, közszolgálati érdekek, modern közigazgatás szempontjából — a kinevezési rendszernek, hogy e nélkül a közvélemény akkori látszólagos többsége jóformán kizártnak gondolta a megfelelő közigazgatási reformot. A másik, a kisebbségnek vélt tábor minden tárgyilagosságnak mutakozó érveléssel szembeállította a maga, minden megalkuvást kizáró konzervatív merev álláspontját, azt tudniillik, hogy az ősi magyar önkormányzatot, a törvényhatóságoknak a tisztviselőválasztásban kicsúcsosodó önrendelkezési jogát, a nemzeti ellenállással és alkotmányvédelemmel is elválaszthatatlanul összefüggő hatalmi pozíciót feladni semmiféle más tetszetős ellenérték fejében nem szabad.

Így történt az, hogy gróf Szapáry Gyula kormánya által a kinevezési rendszer alapján kidolgozott első részletes vármegyei reformjavaslat a képviselőházi obstrukció özönébe főült s a sok hónapos parlamenti küzddem emlékeként törvénytárunkban csak egy szegényes torzó maradt fenn. „A vármegyei közigazgatás rendezéséről“ szóló 1891 évi ügynevezett „lex Szapariana“ ugyanis rövid két szakaszban mindössze azt az dvi kijelentést kodifikálta, hogy „a közigazgatás a vármegyékben állami feladatot képez, melyet kinevezett állami közegek intéznek“ stb. és egyúttal a belügyminisztert ez elvi kijelentést megvalósító több törvényjavaslat előterjesztésére utasította. De még ez a szokatlan tartalmú, kizárólag elméleti értékű törvény sem maradt sokáig a Corpus Jurisban, mert — mielőtt gyakorlati végrehajtására kerülhetett volna a sor — egy későbbi (1907 évi) törvény egyszerűen hatályon kívül helyezte, tehát az élő törvények sorából kiirtotta.

Később gróf Tisza István kormánya 1913-ban komolyan hozzáfogott a reformot előkészítő munkálatokhoz. A törvényhozás „a vármegyei közigazgatásnak küszöbön álló újjászervezésére való tekintettel“ (az 1913: LII. törvénycikkben) a vármegye választott tisztviselőinek 1913 év végével lejáró hivatali megbízatását a törvényhozás újabb intézkedéséig meghosszabbította.

Sándor János (a Tisza-kormány belügyminisztere) 1914-ben tényleg a törvényhozás elé terjesztette a vármegyei reformot tartalmazó három törvényjavaslatot. E javaslatok szintén a kinevezési rendszer alapjára helyezkedtek, viszont a vármegyei önkormányzatot az egész vonalon biztosítani, a jelenleg meglehetősen szűk keretet tágítani, ezt a mostani szegényes tartalom helyett komoly tartalommal megtölteni, az igazi önkormányzatot bevezetni törekedtek. A nagy körültekintéssel, szabatosan kidolgozott és alaposan megindokolt törvényjavaslatok úgy a parlamentben, mint azon kívül is általában véve kedvező fogadtatásban és tárgyilagos kritikában részesültek. A képviselőház közigazgatási bizottsága behatóan megvitatta s több irányban — a lényegét nem érintő — előnyös módosításokkal elfogadásra ajánlotta a plénumnak.

Mindez 1914 nyarán, a háborút közvetlenül megelőzőleg történt. Minden valószínűség megvolt a vármegyei reformjavaslatok plenáris tárgyalására s a törvényhozás mindkét háza által elfogadására. De lehetetlenné tette ezt a csakhamar reánk szakadt világháború, melynek hosszú tartama alatt természetesen szó sem lehetett az 1914-ben kényszerűségből elejtett fonál újrafelvételéről.

Így a régi Nagy-Magyarországban annyiszor eredménytelenül megkísértett közigazgatási reformok megalkotása terhes örökségképp Csonka-Magyarországra maradt.

Az első kérdés ma, hogy vajjon a mostani rendkívüli viszonyok közepett, Csonka-Magyarország mai tragikus helyzetében lehet-e, szabad-e olyan mélyreható közigazgatási reformokra gondolni, aminőket a régi boldog időkben sem tudtunk tető alá hozni?

E kérdésre nem egészen könnyű a válasz. Az mindenesetre helyes volt, hogy mindjárt az összeomlásunkat közvetlenül követő években sem az egymást gyorsan követő kormányok, sem a nemzetgyűlések nem kívánták ezt a nagy témát — az állandó jellegű nagyobb reformok nyugodt és tárgyilagos megalkotására nem alkalmas időpontban — napirendre tűzni. De ma, idestova tíz esztendővel az összeomlás után; ma a kormányzat, közszellem konszolidáltsága mellett; ma az ismét két házból álló törvényhozás új korszakában immár szabad, sőt kell is szembenéznünk a rég megoldásra váró nehéz kérdések egész sorozatával. Ilyen egyebek között a közigazgatás reformja is.

Bizonyos kérdések rendezésével tovább igazán nem várhatnánk. Hogy csak pár példára mutassak: 1907 óta nem volt általános vármegyei tisztújítás, az 1913 évben lejárt mandátumok máig meg lettek hosszabítva s csupán a megüresedett állásokra történtek időközi választások. Éppúgy a vármegyei és városi törvényhatósági bizottságok is régóta meg vannak kövesedve és a háború óta csakis Budapest székesfővárosban történt meg a jogfolytonosság helyreállítása, a közgyűlés megújítása, a választás alá eső tisztikar újból választása. A vármegyei és városi törvényhatóságokban fennálló hosszas átmeneti állapot tovább igazán nem tartható fenn.

Ha pedig az oly sokszor kerülgetett munkához a közigazgatásnál is hozzáfogunk: be kell látnunk, hogy csupán a legszükségesebb, az igazán égető tatarozgatással immár nem érhetjük be, egyik kérdés

logikai kényszerrel kapcsolódik be a másikba. Úgy vagyunk ezzel, mint az, aki megbolygatva régi rozoga házikóját, csakhamar rájön arra, hogy pusztán ajtók, ablakok kicserélésével nem ér cél, hanem a falak, a tetőzet megerősítéséhez is hozzá kell nyúlni, mert különben a félig restaurált ház rosszabb lesz a réginél.

Húzni-halasztani lehetett — sőt részben kellett is — a mostani átmeneti helyzet megbolygatását. De ha egyszer munkához fogunk: a legégetőbb egy-két nagy kérdés mellé társul szegődik nagy csomó, kisebb-nagyobb, többé-kevésbé szintén égető kérdés. Sok olyan tennivaló, amit ma már, tíz év múltán, a konszolidáció korszakában — ruganyos törvényhozási felhatalmazásra alapított — rendeleti úton elintézni alig lehet.

Így a már fentebb tárgyalt nagyjelentőségű kérdésnek: a tisztviselők alkalmazási módjának, a törvényhatósági bizottságok összeállításának mikéntje mellett ott van egy csomó olyan kérdés, amit a közszolgálat és a nagyközönség érdekében már régebben meg kellett volna oldani s aminek egyidejűleg megoldását mellőzni nagy mulasztás lenne. Hogy csak pár példát említsék: ott van a mostani önkormányzati meglehetősen üres keretnek komoly tartalommal kitöltése; ott van a közgyűlésnek (és pedig úgy a vármegyei, mint a városi és községi közgyűléseknek) hatásköre; ott van a városi és községi kategóriáknak, a tanyagkérdésnek problémája; ott van a községjegyzők közigazgatás-jogi helyzetének rendezése; ott van az önkormányzati háztartás, adóztatás, üzemügy rendezése; ott van az egész fellebbviteli és jóváhagyási rendszernek revíziója; ott van a közigazgatási eljárás egyszerűsítésének, gyorsításának mindenkit olyan közelről érdeklő kérdése, a meglehetősen bürokratikus közigazgatás helyén egy moderm eljárás meghonosítása; ott van a közigazgatási bíráskodás csonka rendszerének kiépítése, decentralizálása; ott van a közigazgatási tisztviselők minősítésének, különösen gyakorlati kiképzésének és rendszeres továbbképzésének, a tisztviselők jogainak, kötelességeinek, illetményeinek, fegyelmi felelősségének, szolgálati pragmatikájának (legalább is ez utóbbiak alapelveinek) kodifikálása stb.

Mind olyan kérdés ez, amelyek rendezésével további haladék nélkül foglalkoznunk kell, amelyek megoldását boldogabb időkre nem halaszthatjuk. Nagyobbára olyan kérdések ezek, amelyeknek jó megoldása Csonka-Magyarországban ugyanaz, mint a régi s a jövő Nagy-Magyarországban lett volna, vagy lenne.

Tehát azelégymásután megalkotandó közigazgatási reformok elég hosszú sorozatának lehetőleg fel kell ölelnie a sürgősen megoldásra váró összes nagy és kis kérdéseket. Csak egyre kell vigyáznunk szerintem is. Nem szabad erőltetni olyan vitás vagy vitatható sarkalatos kérdések felvetését vagy megoldásra kitűzését, amelyeket a régi boldogabb időben sem tudtunk megoldásra juttatni. Értem ezalatt elsősorban a kinevezési rendszert, amelynek előtérbe állítása mellett minden előző reformkísérlet hajótörést szenvedett.

Szabad legyen önmagam példájára hivatkoznom. Egyike vagyok azoknak, akik elvi és gyakorlati szempontokból a kinevezési rendszer előnyeit túlnyomóknak tartottuk a hátrányai felett. Egész hosszú és

elégge exponált közéleti pályámon, a kodifikádó és szakirodalom terén egy emberöltőn át folytatott munkásságom közben mindig meggyőződéses híve voltam a kinevezési rendszerek. És ma, törvényhozói minőségemben, mégsem szavaznék ennek napirendre tűzése mellett. Egyszerűen azért, mert a mai időpontot igazán nem tartom alkalmasnak ilyen problémának — nálunk talán mindennél kényesebb közigazgatási problémának — megoldására s lelkiismereti kötelességnek tekintem a nemzed életünkben — sajnos — különben is meglevő sok szakadék mélyítésétől való tartózkodást. De mint gyakorlati közigazgatási szakember éppen gyakorlati szempontból is kikapcsolandónak vélem ezt a kérdést, amelyiken régen is mindig hajba kaptunk, most is hajba kapnánk s ezzel — amint a múltnak sok meddő kísérlete mutatja — most is újra veszélyeztetnek a közigazgatási reform tető alá hozását.

Az önkormányzati tisztviselők kinevezésének kérdését tehát tegyük el jobb időkre. Addig még a kinevezési rendszer meggyőződéses hívd is érzék be az életfogytiglan való választás módozatával, ami mégis csak közelít az életfogytiglan kinevezés rendszeréhez, s ami ma a vármegyékben hallgatólagosan úgysis életbe lépett, mert — amint erre már fentebb utaltam — 1907 óta, vagyis éppen két évtized óta, nem volt Magyarországon általános vármegyei restauráció.

Ha ezt a felettebb kényes és szálkás kérdést a közigazgatási reform nagy vitaanyagából kihúzzuk: a többi aránylag kevésbé érzékeny kérdésben talán mégis csak meg tudunk egyezni. Legfeljebb egy másik nehéz probléma marad fenn, aminek megoldása elől azonban már igazán nem térhetünk ki: nevezetesen a törvényhatósági bizottságok összeállításának élénken vitás kérdése.

E kérdés döntésénél jövőre is különbséget kell tenni egyfelől Budapest székesfőváros, másfelől a többi (vármegyei és városi) törvényhatóságok között, aminthogy az eltérés a múltban is mindig megvolt, ma is megvan.

A múltban az összes törvényhatóságokban a bizottsági tagok fele részét szabadon választották a mindenkori országgyűlési képviselő-választók; másik fderészét vármegyékben és vidéki törvényhatósági városokban a nyers virilizmus (a legtöbb adót fizetők sorrend szerinti csoportja) alkotta; — míg Budapesten a legtöbb adót fizetők hat-szorosából (1.200) választották meg a megállapított számú (200) virilista bizottsági tagot. A virilizmus intézményét általában, különösen a nyers virilizmusét, mint anachronizmust, régóta döngeti a korszellem. Budapest életéből mindjárt az összeomlás után összejött első nemzetgyűlésünk törvénye egészen kiküszöbölte és részben az érdekdtségek képviselőinek bevonásával hdyettesítette. Itt tehát az dső lépéssel megtörtént átmeneti rendezés után könnyebb lesz most a szerves reformtörvény keretében a második lépés, a végleges rendezés.

Sokkal nehezebb lesz a megfelelő és megnyugtató megoldás a vidéki törvényhatósági városokra, különösen a vármegyékre nézve. Itt még ma is változatlanul fennáll az 1871, illetőleg 1886 évi törvénynd létesített állapot: a bizottsági tagok felerészét az országgyűlési képviselőválasztók (és pedig mivd a háború óta nem volt új választás,

a régi, szűkkörű választói törvény — alapjában véve az 1874 évi törvény szerint választó jogosultak) választották, a másik felerésze pedig ma is a nyers virilizmus szülöttje. Az kétségtelen, hogy ennek a túlélt rendszerek változatlan fenntartása elvileg lehetetlen. A gyakorlati megoldás azonban annál nehezebb, mert itt a felszínen mozgó két, nagyon is végletes álláspont: a konzervatív és a radikális irányzat közt keresni kell a megfelelő kiegyenlítést és meg kell találni — bármilyen nehéz is — a helyes középutat.

Az például szóba sem jöhet, hogy a törvényhatóságokban a régi, túlszűk aktív választói jogot továbbra is fenn lehetne tartani. Éppúgy az is anachronizmus lenne, hogy — amikor immár az országgyűlés felsőházában is megszűnt a született törvényhozói jog és az ősi főrendi családok is csak a maguk köréből történő kuriális választás útján, tehát csak közvetve vesznek részt az országos törvényhozásban — a vármegyében mégis fenntartsuk a vármegyei született törvényhozók, vagyis a nyers virilizmus intézményét. Viszont, bár a korszellem világosra szerte a demokrácia jegyében halad tovább: mi, a mi különleges, súlyos helyzetünkben, semmi hangzatos jelszónak nem hódolhatunk be annyira, hogy ezzel komoly létérdekeinket veszélyeztessük. A mi szemünkben ma is és mindig a régi alapelv: a „salus rei publicae suprema lex esto“ marad a végcél.

Elvi és gyakorlati szempontokat tárgyilagosan összevetve, alig látunk tehát más, megfelelőbb megoldást, mint azt, hogy a törvényhatósági bizottságok jövőre, túlnyomó részben, választás (közvetlen és közvetett választás) útján alakíttassanak meg akként, hogy bennük minden számottevő társadalmi réteg, minden érdekcsoport megfelelő, vagyis súlyához, értékéhez méltó képviselőt nyerjen. Az, hogy az összeállítás esetleg nem egységes, de mozaikszerű lesz, éppúgy nem lesz hátránya az új rendszernek, mint ahogy új felsőházunkat éppen összeállításának mozaikszerű volta tette nemcsak speciálisan magyar, de egyúttal életképes, jól funkcionáló, magas színvonalú közjogi testületté.

Ha erre az egészséges elvi alapra helyezkedünk: a gyakorlati megoldás mikéntje többféleképpen képzelhető. A magam részéről leg-helyesebbnek vélném azt, hogy a törvényhatósági bizottságok három főcsoportból, úgymint:

1. az egész választó közönség választottjaiból,
  2. a virilisták különböző rétegeinek kategóriánként választottjaiból,
  3. az egyes érdekképviselők (gazdasági, kulturális, jogi, technikai, szociális érdekcsoportok) képviselőiből
- megfelelő számarány szerint alakíttassanak.

Megfontolandónak tartom kiegészítőképpen az örökös tagok (életfogytiglan választottak) intézményének itt is megvalósítását; valamint azt is, hogy az egész nagy választóközönség szabad választásával együttjáró hátrányokat esetleg a közvetett választás, vagyis a községi képviselőtestületek részéről történő választás útján lehetne jelentősen csökkenteni.

Egyéb fontos, de az alapvető főkérdésekhez képest relatíve mégis csak részletkérdések taglalásától ezúttal tartózkodva, csupán egy

dologra kívánok még röviden kiterjeszkedni. Régóta meggyőződése a közigazgatási szakembereknek, hogy olyan túlnépes, jóformán népgyűlés jellegű, 400—600 tagú közgyűlésekkel, aminőkkel semmi más külföldi államban non találkozunk, jó közigazgatást (különösen városi közigazgatást) csinálni nem lehet. A szakszerűség, a tárgyilagosság, a felelősség szempontjai feltétlenül jobban biztosíthatók a kisebb számú testületben. Magam is abban a meggyőződésben voltam mindig, hogy a folyó adminisztratív ügyeknek, különösen a konkrét ügyeknek intézését egészen ki kell venni a mai népes közgyűlések kezéből s egy jól összeállított kisebb szervre (kisgyűlésre) kell bízni. Ezzel kettős célt érünk el. Egyfelől jobban biztosítjuk a folyó ügyek gyorsabb, szakszerűbb, tárgyilagossabb ellátását. Másfelől a nagyközgyűlést visszadjuk sajátképi rendeltetésének, az önkormányzatra nézve igazán értékes nagy ügyekkel való foglalkozás annál buzgóbb teljesítésének.

Ha ekként a reformtörvényekkel létesítendő új közgyűlés csakis súlyosabb, komolyabb kérdésekkel foglalkozik (aminők: választások; szabályrendeletalkotás; költségvetés, zárszámadás; nagyobb vagyonszerzés és elidegenítés, kölcsönvétel; közszolgáltatások rendszeresítése, megváltoztatása, megszüntetése; közintézmények, intézetek, közművek, közüzemek létesítése, megszüntetése; felírási, levelezési, kérelmezési jog, közigazgatási bírósági panaszjog, politikai jogok gyakorlása stb.); és ha minden kisebb, minden folyó ügy intézését a kisgyűléshez decentralizáljuk: akkor kevésbé fontos kérdés az, hogy mennyi tagja legyen a nagyközgyűlésnek, akkor többszáz tagú közgyűlés sem veszedelmes, sőt akkor a létszámcsökkentésnél egy bizonyos mértéken alul menni nem is lenne indokolt.

Ezúttal ennyit kívántam a közigazgatási reformokról nagy vonásokban elmondani.

A reformok jelentősége a minél alaposabb megvilágítást, a minden oldalról hozzászólást nagyon is megérdemli. Közigazgatási embereknek és a nagyközönségnek, az egész nemzetnek elsőrangú érdeke az, hogy az évtizedek óta várt és készülő közigazgatási reformok fokozatosan megvalósuláshoz jussanak.

Senki sem kívánhat félmunkát vagy fércmunkát, hanem teljes tudatával a felelősségnek kell minden ma megvalósíthatót tető alá hozni és a zökkenés nélküli továbbfejlődést biztosítani.

NÉMETHY KÁROLY.